

Sisällys

Johdanto	2
Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta	3
Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä	3
Keskeiset toimijat	4
Toimintaympäristön kuvaus	5
Lukiokoulutuksen laatutekijät	9
Laadukas oppiminen	10
Hyvinvointi ja osallisuus	11
Kehittyvä toimintakulttuuri	13
Saavutettava lukiokoulutus	14
Laatustrategian toteuttamisesta	15
LIITE	17

Johdanto

Lukiokoulutuksen laatustrategia määrittää lukiokoulutuksen laadunhallinnalle sekä sen johtamiselle valtakunnalliset ja yhdensuuntaiset periaatteet. Tavoitteena on vahvistaa lukiokoulutuksen korkeaa laatua ja tasalaatuisuutta sekä ohjata koulutuksen järjestäjiä jatkuvaan laadunhallintaan ja toiminnan kehittämiseen. Laatustrategia on tarkoitettu pitkäjänteisen laadun kehittämisen työvälineeksi koulutuksen järjestäjille ja niiden henkilöstölle sekä lukiokoulutuksen sidosryhmäyhteistyölle.

Lukiolain mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämänsä koulutuksen laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua säännöllisesti ulkopuoliseen toimintansa ja laadunhallintajärjestelmiensä arviointiin. Koulutuksen järjestäjän tulee myös julkistaa järjestämiensä arviointien keskeiset tulokset, joissa hyödynnetään monipuolisesti luotettavia tilastotietoja ja palautteita. Lainsäädäntö tai lukiokoulutuksen laatustrategia ei tarkemmin määritä laadunhallinnan menetelmiä tai suuntaviivoja.

Laatustrategia toimii koulutuksen järjestäjän tukena laadun ja laadunhallinnan kehittämisessä. Lukiokoulutuksen järjestäjä vastaa laatustrategian toimeenpanosta ja toteuttamisen tavoista lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden määrittämässä (viite)kehyksessä ja alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Koulutuksen järjestäjä, yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilöstön sekä sidosryhmien kanssa, tunnistaa parhaiten toimintaansa tukevat laadunhallinnan toimintamallit ja menettelytavat sekä varmistaa niiden mukaisen toiminnan, seurannan ja arvioinnin.

Laatustrategian keskiössä on opiskelijan oppimisen ja osaamisen vahvistaminen sekä lukioyhteisön hyvinvointi. Tämä arvovalinta perustuu lukiokoulutuksen tehtävään opiskelijan kasvun ja oppimisen tukemisessa. Tähän valintaan perustuen laatustrategia rakentuu neljälle keskeiselle laatutekijälle, jotka ovat laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijöihin liittyvien prosessien jatkuvan kehittämisen kautta lukiokoulutusta kehitetään pitkäjänteisesti ja tietoperustaisesti. Näin laatustrategia tukee lukiokoulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista ja osaamista kehitetään suunnitelmallisesti.

Lukion laatustrategian tavoitteena on luoda yhdensuuntaiset periaatteet ja suuntaviivat lukiokoulutuksen eri toimijoiden laadunhallinnalle ja sen johtamiselle. Laatustrategian avulla tuetaan valtakunnallisella tasolla lukiokoulutuksen järjestäjien systemaattista jatkuvaa laadun kehittämistä. Se pohjautuu kehittävän arvioinnin periaatteisiin kuten lukioyhteisön osallistamiseen, toimijoiden väliseen luottamukseen sekä toiminnan läpinäkyvyyteen, ja sitä arvioidaan kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaisesti.

Lukiokoulutuksen laatustrategia on osa koulutuksen valtakunnallista ja paikallista informaatio-ohjausta ja tiedolla johtamista. Se tukee lukiokoulutuksen eri toimijoiden ja sidosryhmien välistä tavoitteellista vuoropuhelua sekä yhteistä laadun kehittämistä ja sen hallintaa. Laatustrategia on johtamisen, ohjauksen ja kehittämisen tuki verkostoituneessa ja kansainvälistyvässä lukiokoulutuksen kentässä.

Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Sen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Lukiokoulutus kehittää opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksia.

Vuoteen 2030 mennessä lukiokoulutuksen laadunhallinta on systemaattista, vakiintunutta ja tietoperustaista toimintaa, jolla on yhteisesti sovitut tavoitteet. Laatustrategian linjaukset viitoittavat suuntaa lukiokoulutuksen paikalliselle kehittämiselle. Laadunhallinnan toimivat prosessit vahvistavat laajaa yleissivistystä ja laadukasta oppimista, lukiokoulutuksen saavutettavuutta ja koulutuksellista tasa-arvoa, opiskelijälähtöisyyttä ja hyvinvointia sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Suomalaisen koulutuksen laadunhallinta on siirtynyt viime vuosikymmenien aikana koulutuksen järjestäjien itsearviointia painottavaan suuntaan. Laadunhallinta tarkastellaan kokonaisuutena, jossa erityisesti laatua varmistavilla toimintatavoilla ja prosesseilla on keskeinen painotus. Suomalaisessa laatuajattelussa leimallista on laadun jatkuva parantamisen sekä suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen jatkumo, jossa kerättyä tietoa hyödynnetään monipuolisesti toiminnan kehittämiseksi.

Koulutuksen järjestäjäkohtaista indikaattori- ja palautetietoa hyödynnetään itsearvioinnin ja seurannan välineenä sekä sisäisessä että ulkoisessa sidosryhmätyöskentelyssä. Suomalainen laatuajattelu pohjautuu osallistavalle toimintakulttuurille sekä osallisuuden mahdollistamiselle. Laadunhallinta edellyttää kuitenkin selkeää johtamisjärjestelmää, jossa vastuut, rakenteet ja prosessit ovat kuvattu. Lainsäädäntö, opetussuunnitelman perusteet sekä toimintaa ohjaavat strategiat määrittävät laadunhallinnan tavoitteet kansallisella tasolla.

Keskeiset toimijat

Koulutuksen laatu rakentuu toimijoiden yhteistyönä. Koulutuksen järjestäjällä on erityinen vastuu järjestämänsä koulutuksen laadusta, sen arvioinnista ja kehittämisestä. Oppilaitostasolla koko oppilaitosyhteisö ja koulutuksen sidosryhmät osallistuvat laatutyöhön ja laadun jatkuvaan kehittämiseen. Opetushallinnon toimijat (opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Ylioppilastutkintolautakunta ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) ohjaavat ja tukevat työnjakonsa mukaisesti lukiokoulutuksen laatua ja laadunhallintaa.

Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset: vastaavat koulutuksesta ja sen toiminnan laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta parantamisesta, arvioivat toimintaa ja sen laatua, osallistuvat toiminnan ja laadunhallintajärjestelmien ulkoiseen arviointiin, hyödyntävät seuranta- ja arviointitietoa.

Henkilöstö: vastaa laadukkaasta opetuksen ja sen tukipalvelujen toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Henkilöstöön kuuluvat opetusalan johtajat ja rehtorit sekä koulunjohtajat, opettajat, opinto-ohjaajat, opiskelijahuollon henkilöstö sekä muu oppilaitoksen henkilöstö.

Opiskelijat: osallistuvat laadun ja laadunhallinnan kehittämiseen/koulutuksen kehittämiseen ja antavat palautetta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: ohjaa, rahoittaa ja seuraa, laatii strategiset linjaukset, valmistelee lainsäädännön. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa lukiokoulutuksen laadunhallinnan kokonaisuudesta sekä sen strategisesta ohjauksesta ja kehittämisestä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Opetushallitus: vastaa opetussuunnitelman perusteista, niiden toimeenpanon tuesta sekä ohjauksesta, joka tukee koulutuksenjärjestäjiä laadunhallinnassa mm. tuottamalla ja levittämällä lukiokoulutusta koskevaa tietoa sekä rahoittamalla laatu- ja saavutettavuusohjelman mukaisia kehittämishankkeita.

Ylioppilastutkintolautakunta: valmistelee ja toteuttaa ylioppilastutkinnon kokeet, luovuttaa tilastoja laadunhallinnan tueksi. Ylioppilastutkinnon kokeet mittaavat opetussuunnitelman mukaisten tietojen ja taitojen saavuttamista.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus: tuottaa arviointitietoa lukiokoulutuksen laadun kehittämisen ja päätöksenteon tarpeisiin sekä tukee koulutuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi lukiokoulutusta toteuttamalla teema- ja järjestelmäarviointeja sekä laadunhallintajärjestelmien ulkoisia arviointeja.

Sidosryhmät ja kumppanuudet: lukiokoulutuksen järjestäjä kokoaa keskeisimmät sidosryhmät, joiden kanssa ne toimivat: esimerkiksi huoltajat, peruskoulut, muut lukiot, ammatilliset oppilaitokset, korkeakoulut, koulutusalan yritykset ja työelämä, kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja kansainväliset toimijat.

Toimintaympäristön kuvaus

Suomalainen koulutusjärjestelmä ja lukiokoulutus sen osana tulee muuttumaan, kun ympäröivä yhteiskunta ja sen tarpeet muuttuvat. Muutoksen taustalla ovat koko ihmiskuntaa koskettavat ilmastonmuutos ja luontokato sekä toisaalta uusia mahdollisuuksia luova digitalisaatio. Koulutuksen on vastattava yhä uusiin koulutustarpeisiin. Suomen väestökehitys ja sen vaikutukset julkiseen talouteen puolestaan muuttavat nykyisten koulutuksen järjestäjien toimintaedellytyksiä, sekä vaikuttavat koulutuksen saavutettavuuteen. Yhteistyö ja verkostomainen toiminta tulevat yhä tärkeämmiksi toimintatavoiksi yhteiskunnan eri osa-alueilla. Jatkuvasti muuttuva toiminta- ja turvallisuusympäristö haastaa koulutuksen järjestäjiä vahvistamaan toiminnallaan yksilöiden ja yhteisön kykyä kohdata muutoksia.

Koulutusjärjestelmän kokonaisuus

Toisen asteen yleissivistävänä koulutuksena lukiokoulutus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Lukiokoulutuksella on merkittävä rooli osana yleissivistävän koulutuksen jatkumoa. Lukiokoulutuksen ja perusopetuksen yhteys näkyy myös yhteisinä opettajaresursseina ja tiloina erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus vastaavat omalta osaltaan laajennetun oppivelvollisuuden toteutumisesta. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä nuorilla on asuinpaikastaan tai taustastaan riippumatta entistä paremmat mahdollisuudet toisen asteen tutkinnon suorittamiseen ja siten hyvät eväät elämässä, jatko-opinnoissa ja työssä pärjäämiseksi.

Toisen asteen yleissivistävänä koulutuksena lukiokoulutus vastaa myös aikuisväestön sivistyksellisiin ja osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Aikuisille tarkoitettu lukiokoulutus sekä lukion aineopinnot ovat osa jatkuvan oppimisen systeemistä kokonaisuutta. Jatkuvan oppimisen uudistuksella vastataan läpi elämän jatkuvaan tarpeeseen kehittää ja uudistaa omaa osaamista niin, että kaikilla on merkityksellisen elämän edellyttämät tiedot, taidot ja osaaminen.

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Lukioden ja korkeakoulujen yhteistyön tiivistämisen tavoitteena on muun muassa tukea ylioppilaiden siirtymiä korkeakoulutukseen ja edelleen työelämään. Korkeakoulujen kulloisetkin opiskelijavalintamenettelyt heijastuvat lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon.

Väestökehitys

Väestökehitys haastaa koulutuksen järjestämisen koko maassa. Valtakunnallisesti koulutuksen määrällinen tarve vähenee, kun lasten ja nuorten ikäluokat pienenevät merkittävästi seuraavan 20 vuoden aikana. Useissa maakunnissa ikäluokat ovat vuonna 2040 ainoastaan 60–70 prosenttia 2020-luvun tasosta. Ainoastaan Uudellamaalla nuorten määrä säilyy lähes ennallaan. Valtakunnallisesti tarkasteltuna nuorten ikäluokat vielä kasvavat 2020-luvulla, mutta sen jälkeen ne pienenevät erittäin nopeasti.

Väestökehitys on huomioitava lukiokoulutuksen järjestämisen suunnittelussa. Ikäluokkien pieneneminen tapahtuu eritahtisesti eri osissa Suomea sekä eri kieliryhmissä. Lukioikäisten määrän vähentyminen on todellisuutta jo nyt monilla alueilla. Lisäksi maakuntien sisällä tapahtuu eriytymiskehitystä siten, että seutukuntien keskuskuntien väestökehitys poikkeaa usein maakunnan muista osista, koska maan sisäinen muuttoliike ja maahanmuutto suuntautuvat kaupunkeihin.

Vieraskielisen väestön määrän kasvaminen vaikuttaa myös lukiokoulutuksen järjestämiseen. Väestön moninaistuminen ja monikielisyys vaikuttavat monin tavoin koulutusjärjestelmään, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa. Väestöennusteen mukaan pääkaupunkiseudulla vieraskielisten osuus varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa kasvaa yli 25 prosenttiin, mikä näkyy viiveellä toisen asteen koulutuksen opiskelijoissa. On kuitenkin huomioitava, että maahanmuuttotataustaisia henkilöitä asuu lähes jokaisessa kunnassa. Lisäksi Suomessa oleskelee kymmeniä tuhansia kansainvälisiä opiskelijoita ja työntekijöitä, joilla on määräaikainen oleskelulupa.

Väestökehityksen aiheuttamiin määrällisiin ja laadullisiin haasteisiin voidaan vastata koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä lukiokoulutuksen sisällä sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi digitalisaation nykyistä laajempi ja systemaattisempi hyödyntäminen koulutuksen järjestämisessä tarjoaa mahdollisuuksia lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi.

Muuttuvat osaamistarpeet

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen muuttuu nopeasti. Osaamiselta edellytetään myös aikaisempaa enemmän. Opetushallituksen ennakointitietojen mukaan yli puolessa avautuvista työpaikoista ja jopa 80 prosentissa kokonaan uusista työpaikoista tullaan edellyttämään korkeakoulutasoista osaamista. Samalla geneeristen taitojen, itseohjautuvuus- ja tiedonhankintataitojen ja yleissivistyksen merkitys kasvaa entisestään.

Osaamishaasteeseen vastaamiseksi Suomi on asettanut tavoitteeksi, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaiden ikäluokasta on 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tämä korostaa lukiokoulutuksen merkitystä nuorten jatko-opintovalmiuksien varmistamisessa. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön yhtenä tavoitteena on mahdollistaa lukio-

opintojen tai ylioppilastutkinnon suorittaminen ammatillisen tutkinnon rinnalla, ja siten osaltaan vahvistaa osaamista työelämässä.

Tulevaisuuden yleissivistys rakentuu laaja-alaiselle osaamiselle, jossa ilmiöitä tarkastellaan sosiaalisen, ekologisen, kulttuurisen ja taloudellisesti kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Lukiokoulutuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Laaja-alaisella osaamisella on lukiokoulutusta eheyttävä tehtävä. Sen osa-alueet muodostavat lukion oppiaineiden yhteiset tavoitteet.

Globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos ja luontokato, edellyttävät myös uudenlaista, entistä korkeampaa, laaja-alaisempaa ja monitieteisempää osaamista. Lisäksi tieteen ja teknologian kehitys heijastuvat koulutuksen sisältöihin.

Digitalisaatio

Digitalisaatio muuttaa kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Ilmiönä se yhdistyy eri yhteiskunnan palveluihin, työelämän rakenteisiin, osaamistarpeisiin, työn sisältöihin sekä vapaa-ajanviettotapoihin. Muutokset heijastuvat myös lukiokoulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä tapoihin järjestää opetusta ja koulutusta.

Teknologinen kehitys luo uusia mahdollisuuksia ja haasteita koulutuksen ja opetuksen järjestämiseen. Digitalisaation tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää syvällistä ymmärrystä pedagogiikasta ja oppimisen prosesseista. Koulutuksen digitalisaatiota kehitetään kokonaisuutena ja se edellyttää tiedolla johtamisen sekä erilaisten digikyvykkyyksien kehittämistä ja laadunhallintaa. Koulutuksen digitaalisen infrastruktuurin lisäksi kyse on uudenlaisista oppimisympäristöistä, palveluista ja oppimateriaaleista sekä näiden vaatimasta pedagogisesta ja teknologisesta osaamisesta ja näkemyksellisyydestä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on varmistaa myös tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvien käytänteiden ajantasaisuus ja luotettavuus.

Käytössä olevien sähköisen ylioppilastutkinnon ja sähköisten oppimateriaalien lisäksi uusien teknologioiden käyttöönotto mahdollistaa muun muassa uusien innovaatioiden ja opiskelu- ja oppimisympäristöjen hyödyntämisen verkostoituneessa ja globaalissa maailmassa. Uudet teknologiat, tekoälyn ja oppimisanalytiikan hyödyntäminen tekevät mahdolliseksi oppijoiden yksilöllisten oppimisprosessien näkyväksi tekemisen ja tukemisen, mutta samalla mahdollistavat entistä laajemman yhteisöllisen oppimisen.

Digitalisaatio tuottaa työkaluja myös opiskelijoiden ohjaukseen sekä hyvinvoinnin tukemiseen. Teknologinen kehitys luo mahdollisuuksia oppimis- ja ohjausjärjestelyjen monipuolistamiseen ja samalla haastaa se toiminnan uudenlaiseen pedagogiseen muotoiluun (mm. arviointi, ohjaus, tuki). Uudet vuorovaikutuskanavat ja -tavat näkyvät ja vaikuttavat sekä opetushenkilöstön että opiskelijoiden arjessa.

Teknologinen kehitys ja sen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen monipuolistavat koulutuksen järjestämisen tapoja ja avaavat uudenlaisia mahdollisuuksia myös eri koulutussektoreiden ja -asteiden välisen yhteistyöhön, jatkuvaan oppimiseen sekä kansainväliseen toimintaan. Yhteistyö ja digitalisaation hyödyntäminen vahvistavat lukiokoulutuksen saavutettavuutta ja saatavuutta toimintaympäristön muutoksessa. Tulevat toimintaympäristön muutokset tulevat haastamaan koulutuksen järjestäjien kykyä tarjota tarpeelliset oppimisympäristöt ja -ratkaisut itse. Tulevaisuudessa uusien toimintamallien ja yhteistyön kehittäminen eri koulutussektoreiden ja -asteiden välillä tuleekin olemaan suuremmassa roolissa myös siinä, miten digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin pystytään tarttumaan ja vastaamaan samalla sen tuomiin uusiin haasteisiin. Teknologian nopea kehittyminen voi tuottaa koulutussektorille mahdollisuuksia, joita emme vielä osaa ennakoida.

Digitaalisia koulutuspalveluita kehitettäessä on huomioitava opiskelijoiden erityistarpeet. Koulutuksen digitaalisesta saavutettavuudesta voivat hyötyä kaikki opiskelijat, mutta erityisen tärkeää se on opiskelijoille, joilla on jokin oppimisvaikeus, vamma tai sairaus. Kun saavutettavuus on huomioitu mahdollisimman hyvin, erilaiset opiskelijat voivat käyttää itsenäisesti koulutuksen digitaalisia palveluita sekä osallistua opetukseen ja muuhun toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Digitaaliset ratkaisut antavat mahdollisuuden joustavaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen muuttuvissa elämäntilanteissa, jolloin voi olla tarpeen irtaantua aikaan ja paikkaan sidotusta opiskelusta. Opiskelija voi opiskella joustavasti oman jaksamisen, aikataulujen ja työtilanteen mukaan etä- tai verkko-opetuksen mahdollisuuksia hyödyntäen.

Digitalisaation laajamittainen ja tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää lukiokoulutuksen toimintatapojen kehittämistä ja uudistamista sekä henkilöstön osaamisen systemaattista kehittämistä. Laadukkaat oppisisällöt, käyttäjäystävälliset välineet sekä tietoturvalliset alustat, joilla noudatetaan tietosuojasääntöjä ja eettisiä normeja, vaativat kyvykkäät organisaatiot ja osaavan henkilökunnan niiden toteuttamiseen. Digitaalisten ratkaisujen kehittämisessä ja laadunhallinnassa digitaalisesti osaava johto, opettajat ja muu henkilöstö ovat kriittinen tekijä. Erityisen tärkeää on varmistaa opetushenkilöstön digipedagoginen osaaminen ja sen systemaattinen kehittäminen. Koulutuksen järjestäjiltä edellytetään kykyä ennakoida ja strategisesti kehittää toimintaansa digitaalisessa toimintaympäristössä. Digitalisaatio lisää mahdollisuuksia tietoon perustuvaan toiminnan kehittämiseen ja vahvaan tietojohdantamiseen.

Hyvinvointi ja osallisuus

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen fyysiseen, psyykkiseen että sosiaaliseen oppimis- ja opiskeluympäristöön. Valtaosa lukioyhteisön jäsenistä, niin opiskelijoista kuin opettajistakin, voi hyvin THL:n koulutusterveyskyselyn ja OAJ:n opetusalan työolobarometrin (2021) mukaan. Suurin osa opiskelijoista myös pitää opiskelusta ja kokee, että he voivat tavoitella itselleen tärkeitä asioita.

Opiskelijoiden kokemus opettajalta saadusta välittävästä ja oikeudenmukaisesta kohtelusta on vahvistunut ja suuri osa opiskelijoista kokee saavansa apua, kun sitä todella tarvitsee. Lukioissa esiintyy koulutusmuodoista vähiten kiusaamista. Kuitenkin lukiolaiset kokevat muualla kuin lukiossa melko yleisesti seksuaalista häirintää. Vain pieni osa häirinnästä liittyy lukion toimintaan.

Myönteisen kehityksen ohella opiskelijoiden hyvinvointiin liittyy myös negatiivisia kehityskulkuja. Esimerkiksi lukiolaisten oppimistaitoihin liittyvät haasteet ovat kasvaneet, millä on osaltaan vaikutusta myös hyvinvointiin ja jaksamiseen. Oppimistaitoihin liittyvät haasteet liittyvät opetuksen seuraamiseen, oppimistehtävien tekemiseen, kokeisiin valmistautumiseen tai opiskelussa käytettävien laitteiden käyttöön. Toisaalta osalle opiskelijoista uudet oppimisympäristöt ja työtavat soveltuvat erittäin hyvin.

Lukio-opinnot on koettu kuormittavina ja lukiolaisten hyvinvoinnin ja jaksamisen kehityssuunnista on oltu huolissaan useiden vuosien ajan. Koronapandemian seurauksena opiskelijoiden kokema kuormitus on kasvanut, mihin liittyy lukiolaisten koulu-uupumusta, väsymystä, kyynisyyttä ja riittämättömyyden tunteita. Yksinäisyyden tunteet ja sosiaalinen ahdistus on kasvanut erityisesti lukiolaistytöillä. Lukiolaisten kokemus opintojen merkityksellisyydestä on jonkin verran heikentynyt. Oppimistulosten lisäksi koronapandemialla on ollut suoria vaikutuksia opiskelijoiden koulutuksellisiin tavoitteisiin, opintojen etenemiseen ja jatko-opintoihin siirtymiseen.

Koulutuksen tasa-arvon toteutumisen kannalta huolestuttavaa on, että erityisesti ne opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia tai elämänhallinnan haasteita, eivät ole aina saaneet tarvitsemaansa tukea tilanteessa, jossa oppimisen ja ohjauksen tuen palveluiden tarve on tavanomaista suurempi. Koronapandemian pitkäaikaisvaikutukset voivat näkyä merkittävinä muutoksina nuorten näkemyksissä opintojen merkityksellisyydestä, kiinnittymisessä koulutukseen ja työelämään sekä yhteiskunnallisen luottamuksen rapautumisena. Lukiokoulutukselta edellytetään valmiutta huomioida opiskelijoiden tuen ja osallisuuden vahvistamisen tarpeet sekä tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lukiokoulutuksen laatutekijät

Laatustrategiassa määriteltyjä lukiokoulutuksen laatua kuvaavia laatutekijöitä ovat laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijät liittyvät toiminnan rakenteisiin, prosesseihin tai tuloksiin ja niiden toteutumista voidaan arvioida kansallisella, paikallisella ja oppilaitoksen tasolla. Laatutekijöitä kuvataan paikallisesti asetettujen tavoitteiden kautta, jotka kuvaavat lukiokoulutuksen olennaisia ja tavoiteltavia ominaisuuksia sekä prosesseja tavoitteiden saavuttamiseksi. Laatutavoitteiden saavuttamisesta saadaan tietoa prosessikuvauksilla, itsearviointityökaluilla, -lomakkeilla tai -mittareilla tai vertaisarvioinnin avulla sekä osallistumalla ulkoisiin arviointeihin. Laatutekijöiden vaatimustaso määrittyy muun muassa lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden nojalla. Koulutuksen järjestäjä asettaa yksityiskohtaisempia tavoitteita oman toimintansa kehittämiseksi.

Lukiokoulutuksen laadun hallinta ja sen kehittäminen pohjautuvat erilaisiin toiminnan tasoja kuvaaviin tunnuslukuihin ja tilastoaineistoihin sekä ennakoitietoihin. Laadunhallinta näkyy lukion arjessa panostuksena yhteisölliseen ja osallistavaan laadun kehittämiseen.

Laadukas oppiminen

Oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa oppimisympäristöissä. Kelpoisten opettajien ja ohjaajien riittävä ja oikea-aikainen oppimisprosessin tuki ja opintojen ohjaus luovat perustan lukion yleisten ja oppiaineisiin liittyvien osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.

Monipuoliset oppimisympäristöt edistävät opiskelumotivaatiota ja oppimista. Lukiokoulutuksessa käytetyt oppimisympäristöt ja -materiaalit tukevat yksilöllisiä ja yhteisöllisiä oppimisprosesseja, ja ovat laadukkaita ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisia. Digitaaliset oppimisympäristöt ja -ratkaisut tukevat ja täydentävät nykyisin käytössä olevia oppimisen ja opiskelun tapoja. Oppilaitoksessa kehitetään tietoisesti opetuksen ja oppimisen käytänteitä, jotka vahvistat opiskelijoiden kykyä toimia aktiivisesti digitaalisessa toimintaympäristössä. Digitaalisia palveluita hyödynnettäessä pedagogisen suunnittelutyön, kehittämisen ja johtamisen merkitys korostuvat. Digipedagogisessa kehittämisessä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa. Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiuksia tarkastella ja kehittää monipuolisesti omia oppimisen taitojaan. Laadukkaan oppimisen kivijalkana ovat opiskelutaidot, eli kyky prosessoida opiskeltavaa ainesta syvällisesti ja käyttää kulloiseenkin tehtävään tai asiakokonaisuuteen sopivia ja oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisstrategioita.

Lukion arviointikäytännöt tukevat ja ohjaavat oppimista. Arvioinnissa hyödynnetään monipuolisia arviointimenetelmiä, ja arvioinnin kokonaisuus ja prosessit on selkeästi kuvattu. Digitaalisuutta hyödynnetään kattavasti oppimisprosessin tukena ja sen arvioinnissa. Opiskelijalla on erilaisia mahdollisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan sekä saada palautetta opiskelustaan opintojakson aikana. Arvioinnilla saatu tieto auttaa myös opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti. Palautteen antamisen käytännöt ovat monipuoliset ja arvosanojen uusimisen periaatteet opiskelijoiden tiedossa. Lukiossa noudatetaan yhteisesti sovittua arviointikulttuuria, mikä edellyttää, että yhtenäisiä arviointiin liittyviä periaatteita ja käytänteitä on dokumentoitu, ja että niiden toteutumista seurataan. Ylioppilastutkinto on osa lukiokoulutuksen arviointikokonaisuutta.

Opiskelijalla on oikeus saada erityisopetusta ja muuta tukea oppimiseensa yksilöllisten tarpeidensa mukaan, jos hänellä on esimerkiksi kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi haasteita opinnoissaan. Opiskelijalle tarjotaan tukea oman ylioppilastutkintonsa suorittamisen suunnittelussa, digitaalisten työkalujen hallinnassa, tutkinnon kokeisiin valmistautumisessa sekä mahdollisten erityisjärjestelyjen hakemisessa. Oppimisen tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa ja

säännöllisesti opintojen edetessä. Opiskelijan saaman tuen tulee olla riittävää ja oikea-aikaista. Oppimisen tuen vastuut ja toimintatavat ovat yhteisesti määritellyt ja dokumentoidut. Oppimisen tuen prosessit ovat kaikkien opiskelijoiden tiedossa.

Opiskelijan tulee saada lukio-opintojensa aikana ohjausta opiskelunsa ja valintojensa tueksi. Ohjausta toteuttaa lukiokoulutuksen koko henkilöstö. Digitaalisuuden mahdollistamia välineitä ja toimintatapoja käytetään opintojen ohjauksessa sekä opintojen edistymisen seurannassa.

Oppilaitoksessa laaditaan osana paikallista opetussuunnitelmaa ohjaussuunnitelma, jossa kuvataan ohjauksen tavoitteet, kokonaisuus, menettelyt ja vastuut. Ohjauksen avulla opiskelija oppii arvioimaan lukio-opintoja ja jatko-opiskelua koskevia valintojaan tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta. Oppilaitoksen ohjaussuunnitelma toimii ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Ohjaussuunnitelma on osa koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa, jonka avulla varmistetaan laadukas ohjaus, yhteiset toimintatavat sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koulutuksen järjestäjä perehdyttää opetus- ja ohjaushenkilöstön ohjaussuunnitelmaan osana osaamisen johtamista.

Lukiokoulutuksen tulee tarjota mahdollisuudet yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin. Yhteistyö muiden lukiokoulutuksen järjestäjien ja muiden oppilaitosten sekä korkeakoulujen kanssa tarjoaa opiskelijoille laajempia mahdollisuuksia opintojen henkilökohtaistamiseen. Opintojen henkilökohtaistamisen ja suunnittelun välineenä käytetään opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opintosuunnitelma siltaa opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin ja edelleen työelämään. Se laaditaan opintojen alussa ja sen laatimisen ja toteuttamisen tukena voidaan hyödyntää digitaalisia ratkaisuja. Digitaalisten ratkaisujen käyttäminen edesauttaa opintojen suorittamista myös eri oppilaitosten opintotarjonnasta. Opintosuunnitelman laatimisen ja päivittämisen prosessit ovat selkeät ja koko yhteisön tiedossa.

Hyvinvointi ja osallisuus

Opiskelijan hyvinvointi muodostaa perustan oppimiselle ja itsensä tavoitteelliselle kehittämiselle. Lukion toiminnassa vaikutukset yksilön ja yhteisön hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa suunnittelu- ja kehittämistyössä.

Lukiokoulutuksessa hyvinvointia vahvistetaan sekä yhteisöllisillä että yksilöllisillä prosesseilla. Opiskeluhuollon palvelut ja niiden toimivuus ovat tärkeä osa lukion hyvinvointityötä. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa yhteisössä. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen lukion arjessa vähentää paikallaan oloa ja stressin kokemuksia sekä edistää oppimista.

Yhteisöllinen opiskeluhoito on ennalta ehkäisevää toimintaa, joka kuuluu kaikille oppilaitoksen toimijoille. Työtä johtaa rehtori. Oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmä vastaa yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sen toimintaan osallistetaan myös opiskelijat ja huoltajat. Opiskelijan hyvinvointia tukevat myös yksilökohtaisen opiskeluhoitoon palvelut, kuten opiskeluterveydenhoitoon palvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut. Tuki voi kohdistua opiskelijan omaan oppimiseen, mielenterveyteen tai perhetilanteeseen liittyviin haasteisiin. Yksittäisen opiskelijan monialaista opiskeluhoitoa toteutetaan tapauskohtaisesti tilanteen ja tarpeen mukaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Opiskeluhoitoon toiminnasta, opiskelijan oikeuksista ja käytettävissä olevista palveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhoitosta tulee antaa tietoa opiskelijoille ja huoltajille.

Opiskelijan hyvinvointia tukee opiskeluhoitoon lisäksi oikea-aikainen ja opiskelijan tarpeisiin vastaava ohjaus ja oppimisen tuki. Oppilaitoksen opiskeluhoitoon, ohjauksen ja oppimisen tuen prosessit ovat selkeät, yhteisöllisesti laaditut ja avoimesti dokumentoidut.

Osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistavat osaltaan yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Yksilön tasolla osallisuus ilmenee pääasiassa kokemuksena, joka syntyy, kun ihminen kokee kuuluvansa itselle merkitykselliseen ja tärkeään ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuus ilmenee muun muassa arvostuksena ja luottamuksena sekä mahdollisuuksina vaikuttaa. Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot parantavat elämän laatua. Osallisuus luo perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen.

Lukion toiminta perustuu opiskelijälähtöisyyteen, ja se vahvistaa kaikkien opiskelijoiden aktiivisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Opiskelijoilla on mahdollisuus tehdä omia opintojaan ja opiskeluaan koskevia päätöksiä, mikä vahvistaa aktiivista toimijuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään aliedustettujen ryhmien osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollistamiseen ja tukemiseen. Oppilaitoksen toiminta on opiskelijälähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Opiskelijoilla on monipuolisia mahdollisuuksia vaikuttaa oppilaitoksen toimintaan ja päätöksentekoon sekä toimintatapojen kehittämiseen. Toimintatavat rohkaisevat opiskelijoita aktiiviseen toimintaan ja osallistumiseen. Vaikuttamisen tavat on laadittu yhteistyössä opiskelijoiden kanssa, ja ne on dokumentoitu. Vaikuttamismahdollisuuksista tiedotetaan aktiivisesti ja säännöllisesti. Myös opetuksessa hyödynnetään osallistumista ja yhteisöllisyyttä tukevia menetelmiä.

Henkilöstö luo edellytykset opiskelijakunnan toiminnalle ja tukee sen toimintaa. Opiskelijoita osallistetaan toimintakulttuurin kehittämiseen muun muassa antamalla palautetta toiminnasta ja esittämään näkemyksiä sen kehittämisestä. Opiskelijakunnan toiminta on kiinteä osa muuta lukioyhteisön toimintaa ja laadun kehittämistä.

Lukioyhteisö huolehtii myös henkilöstön monipuolisista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista sekä työnantajan työhyvinvointistrategian tai kehittämissuunnitelman mukaisesti henkilöstön hyvinvoinnista. Laadunhallintaan osallistumisen periaatteet ja laadun kehittämisen prosessit on dokumentoitu esimerkiksi osana oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaa.

Kehittyvä toimintakulttuuri

Toimintakulttuurissa konkretisoituvat opetussuunnitelman eri alueet ja se sisältää oppilaitoksen toimintaan heijastuvia tiedostettuja ja tiedostamattomia tekijöitä. Lukion opetussuunnitelman perusteet korostavat kestävän hyvinvoinnin edistämistä ja osallisuutta sekä avoimuutta monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuri on siis käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä, ja se tulee näkyväksi lukioyhteisön kaikessa toiminnassa.

Lukiokoulutuksen ja oppilaitoksen toimintakulttuuri on kehittyvä ja uudistuva. Koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämänsä koulutuksen laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset on kuvattu, ja niiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Lukiokoulutuksen laadun kehittäminen perustuu ajantasaiseen ja luotettavaan tietoperustaan ja tiedolla johtamiseen. Tietojohtaminen sisältää tietojen ja sisältöjen hyödyntämisen kansallisista tietovarannoista ja koulutuksen järjestäjien omien tietojärjestelmien tuottaman sisällön systemaattisen hyödyntämisen. Digitaalisuutta hyödynnetään johtamisessa ja hallinnon käytänteissä oppilaitoksen omassa toiminnassa sekä yhteistyökumppaneiden kesken.

Verkostoituva ja yhteistyöhön perustuva lukiokoulutus edellyttää keskeisten sidosryhmien ja kumppanuuksien tunnistamista, yhteistyön tavoitteiden määrittämistä, yhteistyön organisoimista sekä toimintamallien ja vastuiden kuvaamista. Samoin lukioyhteisön sisäisen yhteistyön tulee olla tavoitteellista sekä dokumentoitua ja sillä tulee olla selkeät rakenteet. Yhteisössä kehitetään toimintatapoja vuorovaikutukselle oppilaitoksessa ja sidosryhmien kanssa. Yhteistyössä hyödynnetään monipuolisesti digitalisaation mahdollisuuksia. Jakamisen ja yhteisöllisyyden kulttuuri tukee parhaiden käytänteiden jakamista ja hyödyntämistä omassa toiminnassa. Opiskelijat osallistetaan osaksi yhteistyötä ja heitä ohjataan toimimaan verkostoituneessa maailmassa. Yhteistyön johtamisen vastuiden ja kehittämisen prosessit ovat määriteltyjä ja dokumentoituja.

Lukio on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Yksilöllistä ja yhteisöllistä oppimista vahvistavia käytänteitä kehitetään vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisesti. Oppivan yhteisön periaatteiden mukaisesti oppilaitoksessa hyödynnetään toimintaa kuvaavia tunnuslukuja ja palautteita osaamisen ja toiminnan kehittämiseksi. Olemassa olevan tietoaineiston hyödyntämisen ja palautteen keräämisen menetelmät ovat luotettavia, monipuolisia ja yhteismitallisia, ja ne on dokumentoitu. Itsearviointin menetelmiä käytetään yksilön, tiimien ja yhteisön toiminnan kehittämiseksi. Toiminnan arviointi on kehittävä, osallistava ja säännöllistä, ja sen tulokset käsitellään yhteisesti sovittujen toimintatapojen mukaisesti myös opiskelijoiden kanssa.

Lukiossa edistetään kieli- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin tunnustamista ja tunnistamista. Siinä tehostetusti huomioidaan opiskelijoille tarjottavat monipuoliset kieliopinnot ja kansainvälisyys, mikä tukee samalla riittävää kielivarantoa ja osaamista eri tilanteisiin.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii tiedolla johtamisen ja tietoperustaisen kehittämisen toimintakulttuurin edistämiseksi organisaatiossa ja varmistaa henkilöstön tarvittavan osaamisen. Henkilöstön osaamisalueisiin kuuluvat myös digipedagoginen osaaminen sekä tietojärjestelmä-, hankinta, tietoturva- ja tietosuoja- sekä lainsäädäntöosaaminen (mm. tiedonhallintalaki, tekijänoikeus). Henkilöstön yksilökohtaiset ja tiimikohtaiset osaamistarpeet tunnistetaan ja niihin vastataan kehittämissuunnitelmien avulla. Henkilöstön osaamisen kehittäminen on johdettua ja siinä hyödynnetään erilaisia menettelyjä ja organisoitumisen tapoja, jotka on dokumentoitu sekä oppilaitoksen että koulutuksen järjestäjän tasolla. Lukion toimintakulttuuri vahvistaa erityisesti verkostomaista oppimista ja osaamisen jakamista.

Lukion toimintakulttuuri vahvistaa myönteistä asennetta oppimiseen, mikä luo perustan elinikäiselle oppimiselle ja osaamisen jatkuvalla uudistamiselle. Lukioyhteisö uudistaa toimintakulttuuriaan tulevaisuusorientoituneesti niin, että lukiokoulutuksen tuottama osaaminen, tiedot ja taidot vastaavat tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

Osaamisen ja laatukulttuurin johtaminen on tavoitteellista, sen vastuut on määritelty ja siinä hyödynnetään yhteistyötä ja digitaalisuutta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Saavutettava lukiokoulutus

Koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa vahvistetaan lukiokoulutuksen saavutettavuuden laajalla tarkastelulla. Tavoitteena on, että jokaisella nuorella ja aikuisella on yhtäläinen mahdollisuus saada kykensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti toisen asteen yleissivistävää koulutusta sekä kehittää itseään sosioekonomisten tai muiden tekijöiden sitä estämättä.

Digitalisaatio parantaa lukiokoulutuksen kielellistä ja alueellista saatavuutta. Eri lukioden ja koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä voidaan kattaa niitä opetuksen tarjontaan liittyviä puutteita, joita opetuksen järjestäjä havaitsee toiminnassaan.

Lukiokoulutuksen prosessit ja käytänteet vahvistavat koulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikkien lukioissa toimivien osalta. Erityisesti huomiota kiinnitetään aliedustettujen ja vähemmistöryhmien, esimerkiksi vammaisten, osallisuuden vahvistamiseen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Lukion toiminta vahvistaa kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria sekä madalta sosioekonomisen taustan vaikutusta lukiokoulutukseen hakeutumiseen ja lukio-opintoihin kiinnittymiseen. Lukiokoulutus poistaa tavoitteellisesti esteitä, jotka liittyvät koulutuksen fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen, kielelliseen tai alueelliseen saavutettavuuteen. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytään, vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan.

Koulutuksen järjestäjien yhteistyö ja digitaalisuuden hyödyntäminen vastaavat lukiokoulutuksen alueellisen saatavuuden haasteisiin.

Laatustrategian toteuttamisesta

Lukiokoulutuksen laatustrategian tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen järjestäjiä kehittämään ja ottamaan käyttöön toimivia laadunhallintamenettelyjä koulutuksen laadun varmistamiseen ja toiminnan jatkuvaan parantamiseen. Strategian tarkoitus on edistää myös laadunhallinnan kansallisen kokonaisuuden jäsentymistä sekä selkeyttää eri toimijoiden tehtäviä ja työnjakoa.

Lukiokoulutuksen laatustrategia muodostaa kokonaisuuden, jolla johdetaan ja toteutetaan lukiokoulutuksen laadunhallintaa kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti kohti vuotta 2030. Laadunhallinnan strategiset linjaukset pohjautuvat lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa koskevaan lainsäädäntöön, lukion opetussuunnitelman perusteisiin ja muihin keskeisiin koulutuspoliittisiin linjauksiin sekä toimintaympäristössä tapahtuviin merkittäviin muutoksiin.

Laadunhallinnalla varmistetaan lukiokoulutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen eri lukiokoulutuksen toimijatasoilla ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Laadunhallinnan periaatteet ja menettelytavat ovat kokonaisvaltaisia ja systemaattisia kaikilla lukiokoulutuksen järjestäjien toimijatasoilla. Laadunhallinta on keskeinen johtamisen, ohjauksen ja kehittämisen väline lukiokoulutuksen laajassa toimintakokonaisuudessa. Laadunhallinta ja kehittäminen ovat olennainen osa jokaisen lukiokoulutuksen parissa toimivan työtä. Samalla se tukee, kannustaa ja innostaa toimijoita laadun jatkuvaan parantamiseen.

Laatustrategian kansallisten linjausten pohjalta lukiokoulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset määrittävät yhdessä henkilöstön, opiskelijoiden ja sidosryhmien kanssa omat koulutuksen laatua koskevat tavoitteet sekä laadunhallinnan periaatteet ja kokonaisuuden. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset kehittävät aktiivisesti omaa laadunhallintaansa. Järjestäjät valitsevat toimintaympäristöönsä ja kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivat laadunhallinnan toimintamallit ja menettelytavat sekä varmistavat niiden mukaisen toiminnan, seurannan, arvioinnin ja jatkokehittämisen. Yhteisesti luodun ja yhtenäisen laatukulttuurin avulla voidaan edistää lukiokoulutuksen tehokkuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta nopeasti muuttuvissa ja monitahoisissa toimintaympäristöissä. Laadunhallinta on osa johtamiseen, opetukseen ja muuhun toimintaan liittyvää kehittämistä.

Lukiokoulutuksen laadunhallinnan visiota toteutetaan neljän laatutekijän avulla: 1) laadukas oppiminen, 2) osallisuus ja hyvinvointi, 3) kehittyvä toimintakulttuuri ja 4) lukiokoulutuksen saavutettavuus. Laatutekijät liittyvät toiminnan rakenteisiin, prosesseihin tai tuloksiin, ja niiden toteutumista voidaan arvioida kansallisella, paikallisella ja oppilaitoksen tasolla. Koulutuksen järjestäjä tarkoittaa laatutekijöitä paikallisesti konkreettisten ja todennettavissa olevien määrällisten ja laadullisten laatutavoitteiden avulla. Laatutavoitteiden avulla koulutuksen järjestäjä määrittää arviointiperusteet, joita vasten laadun arviointia toteutetaan. Itsearviointi on hyvä ja yleisesti käytetty menetelmä arvioida suunnitelmallisesti ja jatkuvasti oman toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Itsearvioinnissa voidaan haluttaessa hyödyntää erilaisia valmiita

viitekehyksiä, kuten esimerkiksi EFQM- tai CAF -mallia. Valmiiden mallien käytön etuna on mahdollisuus vertailla paremmin oman koulutusorganisaation toimintaa tai tuloksia muiden organisaatioiden kanssa. Valmiita malleja voi muokata tai yhdistellä omien tarpeiden pohjalta. Myös vertaisarvioinnilla voidaan tukea laadunhallintaa ja toiminnan kehittämistä.

Laadunhallintaa ei tule nähdä lukion opetuksesta ja muusta toiminnasta erillisenä oheistoimintana, vaan se kytketään kiinteäksi osaksi lukiokoulutuksen johtamista, lukiossa tehtävää työtä sekä koulutuksen arvioinnin ja kehittämisen kokonaisuutta. Näin laadunhallinta palvelee luontevasti ja aidosti kehittämistä, eikä tuo mukanaan ylimääräisiä ja kuormittaviksi miellettyjä lisätehtäviä hallinnolle tai opetushenkilöstölle.

Laatustrategia viedään käytäntöön kansallisten, alueellisten ja paikallisten kehittämistoimien avulla. Lukiokoulutuksen järjestäjiä kannustetaan tekemään verkostomaista, jatkuvaa yhteistyötä laadunhallinnassa ja sen kehittämisessä. Laatu-yhteistyötä voi olla tarkoituksenmukaista tehdä yhdessä myös keskeisten yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kanssa. Myös opiskelijoilla on aktiivinen rooli laadun kehittämisessä. Tärkeää on, että lukiokoulutuksen toimijat viestivät laatua ja laadunhallintaa koskevista tavoitteista ja linjauksista avoimesti eri tahoille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus tukevat kehittämistoimintaa suuntaamalla valtionavustuksia lukiokoulutuksen järjestäjille, ohjaamalla kehittämistyötä sekä edistämällä hyvien käytäntöjen ja toimintamallien levittämistä ja laadunhallintaosaamista. Laatustrategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan toimeenpanon aikana, ja sen perusteella tehdään tarvittavia muutoksia tai tarkennuksia strategiaan linjauksiin ja kehittämistoimiin.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus laatii ehdotuksen opetus- ja kulttuuriministeriölle siitä, miten ja millä aikasyklillä lukiokoulutuksen järjestäjien laadunhallintajärjestelmien kansalliset arvoinnit toteutetaan strategiakaudella.

LIITE

Laadunhallinta

Lukion laadunhallinnan perusta on lukiolainsäädännössä ja opetussuunnitelman perusteissa. Niissä on säädetty tai määrätty muun muassa koulutuksen tarkoituksesta, järjestämisestä, opetuksesta, opiskelijaksi hakeutumisesta ja ottamisesta, opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista, oppimäärän suorittamisesta, arvioinnista, turvallisesta oppimisympäristöstä, laadunhallinnasta, henkilöstöstä, opintojen tavoitteista, ja keskeisistä sisällöistä.

Koulutuksen laadunhallintaa voidaan tehdä kuvauksena koulutuksen ja opetuksen sekä niihin liittyvien toimintojen olennaisista ominaisuuksista. Laatutavoitteiden määrittelyyn sisältyy tiettyjen tavoitetasojen tai laatuvaatimusten sekä niihin liittyvien prosessien määrittäminen. Kansallisina standardeina voivat toimia lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden selkeät määrittelyt, joilla on yleinen hyväksyttävyyys ja yksimielisyys. Kansallisella tasolla näitä yksityiskohtaisempien tavoitteiden tai kriteerien asettaminen on erittäin haastavaa, koska paikallisilla opetuksen järjestämisedellytyksillä ja toiminnan ominaispiirteillä on suuri merkitys laatukriteereiden ja niiden standardien määrittämiseen.

Koulutuksen järjestäjillä on toimivalta soveltaa lainsäädäntöä, päättää opetuksellisista painotuksista ja koulutuksen resursoinnista. Laadun hallinnan ja kehittämisen välineenä voidaan käyttää sekä laadullisia että määrällisiä toimintaa kuvaavia kriteereitä. Lukiokoulutuksen paikallisesti laadittavien laatukriteereiden tavoitteena on palvella koulutuksen ja siihen sisältyvän toiminnan paikallista kehittämistä. Näin voidaan ottaa parhaiten huomioon paikallisiin prosesseihin liittyviä tekijöitä koulutuksen järjestäjälle tarkoituksenmukaisilla tavoilla.

Esimerkkejä

Koulutuksen järjestäjä määrittää omat seurattavat laatutekijät ja indikaattorit ja ohessa muutamia esimerkkejä seurattavaksi oman lukiotoiminnan näkökulmista.

Taustatietoja

- opiskelijamäärien ja ylioppilasmäärien kehitys (aloittavat opiskelijat, lukuaineiden keskiarvo-/pisteraja lukioon pääsemiseksi, opinnot päättävät opiskelijat)
- henkilöstön rakenne (rehtori(t), kielten opettajat, luonnontieteiden ja matematiikan opettajat, taito- ja taideaineiden opettajat, reaaliaineiden opettajat, tuntiopettajat ja muut opettajat)
- henkilöstön kelpoisuus
- lukion tiimit ja niiden vastuuvetäjät
- taloudelliset indikaattorit
- opiskelijoiden sijoittuminen koulutuksen jälkeen
- opintojen keskeyttäminen ja läpäisy
- ylioppilastutkinnot ja -kokeet (osallistujamäärät, ainevalinnat, koetulokset, uusijoiden määrä)
- Ylioppilastutkintolautakunnan tilastotiedot
- kansainvälisyys (kansainväliset projektit ja yhteistyö, opiskelijoiden kotikansainvälisyys, kansainvälinen vaihto ja henkilökunnan kansainvälinen vaihto)

Laadukas oppiminen

- o henkilöstön kelpoisuudet, ammatillinen osaaminen ja osallistuminen täydennyskoulutukseen osallistuminen
- o oppimisympäristökuvaukset (LUMA-, reaali-, taito- ja taideaineet, kielet sekä muut) ja eri oppiaineiden väliset yhteistyösuunnitelmat
- o arviointi
- o ylioppilastutkinnon järjestäminen (ml. erityisjärjestelyt) ja opiskelijoiden mahdollisuus niihin valmistautumiseen
- o digitaalisten työkalujen tuki
- o opintojen henkilökohtaistamisen, ohjauksen ja erityisen tuen järjestäminen
- o yhteistyökumppanit ja verkostot (muut koulutuksen järjestäjät ml. korkeakoulut, LUKE-verkosto, lähiyhteisöt, järjestöt, jne.)
- o työ- ja opetussuunnitelmien laatiminen ja päivittäminen

Hyvinvointi ja osallisuus

- o kouluterveyskysely
- o lukiolaisbarometri
- o koulun juhlat ja tapahtumat
- o opiskelijakunnan toiminta
- o henkilöstön hyvinvointi (kehityskeskustelut, tyky-päivät, jne.)
- o huoltajien huomioiminen
- o yhteisöllisyyden parantaminen
- o palautejärjestelmät

Kehittyvä toimintakulttuuri

- o toimintakulttuurin periaatteiden kuvaus
- o paikallisten olosuhteiden ja painotusten huomioiminen oppiaineryhmittäin (museot, kirjastot, työelämä, jne.)
- o verkostot ja yhteistyökumppanit (muut koulutuksen järjestäjät ml. korkeakoulut, LUKE-verkosto, lähiyhteisöt, järjestöt, jne.)
- o kansainvälinen yhteistyö
- o toiminnasta kertovien tunnuslukujen määrittely ja dokumentointi
- o osaamisen johtamisen ja jakamisen suunnittelu ja tulevaisuuden osaamistarpeiden ennustaminen
- o kehittämistoiminta ja hankkeet

Saavutettava lukiokoulutus

- o opiskelijoiden ja valmistuvien ylioppilaiden määrä (trendikuvaus)
- o opiskelijapaikkamäärä
- o alin keskiarvoraja lukioon pääsemiseksi
- o yhteistyö toisten lukioiden kanssa
- o digitaaliset ratkaisut opetuksen järjestämiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi
- o ratkaisut kielellisten vähemmistöjen koulutusmahdollisuuksien edistämiseksi
- o esteetön lukiokoulutus
- o sosiaalisen saavutettavuuden kehittäminen (kiusaamisen, väkivallan, rasismien ja syrjinnän ehkäisy)

Digitaalinen toimintaympäristö

Koulutuksen järjestäjä rastittaa kohdat niiden valmiusasteen mukaan seuraavaa asteikkoa käyttäen:

Laatutekijä	Puuttuva taso	Alkava taso	Kehittyvä taso	Edistynyt taso	Huomioita
-------------	---------------	-------------	----------------	----------------	-----------

- digitaalinen strategia
- johtamisen väline
- hallinnon järjestelmät ja opiskelijatiedot
- digitaaliset opetus- ja opiskelukäytössä olevat laitteet
- tietoverkot
- oppimisympäristöt/oppimislustat
- sovellukset
- oppimateriaalit
- tekijänoikeudet ja lisensointisäännöt
- yhteistyökumppanien kanssa tehtävän toiminnan kuvaus
- opintojen tuki ja henkilökohtaistaminen
- ohjausjärjestelmä
- digitaalisen ylioppilastutkinnon koejärjestelmä
- tilastotiedot (mm. Koski)
- muuta
- koulutus, täydennyskoulutus ja tukijärjestelmät
 - opiskelijoiden osaaminen
 - henkilöstön täydennyskoulutus
 - johdon täydennyskoulutus
 - tietojärjestelmäosaaminen
 - digitutorjärjestelmä tms. vertaistuki
 - tietotekninen tuki
 - muuta